

СІДОР МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Однією з гарантій виконання суб'єктом правовідносин встановлених законом обов'язків є передбачення можливості застосування певних юридичних санкцій за невиконання або неналежне виконання таких обов'язків.

Чинний Бюджетний кодекс України дає визначення порушення бюджетного законодавства, як порушення учасником бюджетного процесу встановлених Бюджетним кодексом України чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання.

Бюджетний кодекс України містить перелік порушень бюджетного законодавства, а саме 41 склад, але цей перелік не є вичерпним. Аналізуючи національне законодавство можна зробити висновок, що ним передбачена відповідальність в основному за недотримання учасниками бюджетного процесу встановленого Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами порядку виконання бюджету за видатками чи звітування про виконання бюджету, а суб'єктами цих правопорушень є лише розпорядники бюджетних коштів.

У Бюджетному кодексі України передбачається не лише перелік порушень бюджетного законодавства, а також певні заходи впливу, які застосовуються у разі вчинення бюджетних правопорушень. Порядок застосування цих заходів регламентується на рівні підзаконних нормативно-правових актів, а не Бюджетним кодексом України. Таким чином, законодавець передбачає заходи, які можна віднести до фінансово-правової відповідальності.

Відповідно до ст. 117 Бюджетного кодексу України до таких заходів належать: 1) попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства; 2) зупинення операції з бюджетними коштами; 3) призупинення бюджетних асигнувань; 4) зменшення бюджетних асигнувань; 5) повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету; 6) зупинення дії рішення про місцевий бюджет; 7) безспірне вилучення коштів з місцевих бюджетів. Слід зазначити, що цей перелік не є вичерпним, так як бюджетне законодавство передбачає можливість застосування інших заходів впливу, які можуть бути визначені законом про Державний бюджет України.

Посадові особи, з вини яких допущено порушення бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність. Тобто порушення бюджетного законодавства, вчинене розпорядником чи одержувачем бюджетних коштів, може

бути підставою для притягнення до відповідальності згідно з законами України його керівника чи інших відповідальних посадових осіб, залежно від характеру вчинених ними діянь.

Таким чином, відповідальність за порушення бюджетного законодавства також передбачається Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України. Так, ст. 210 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах. В свою чергу, під великими розмірами розуміється сума, що в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Такі дії передбачають сплату штрафу (від 100 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) або виправні роботи до 2 років, або обмеження волі на строк до 3 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років. Ті самі дії, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах, тобто в три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб – караються обмеження волі на строк від 2 до 5 років або позбавленням волі на строк від 2 до 6 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років.

Стаття 211 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати всупереч закону, якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах. Такі дії караються штрафом (від 100 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) або виправними роботами (до 2 років), або обмеженням волі (до 5 років), або позбавленням волі (до 4 років), з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю (до 3 років). Ті самі дії, предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах або вчинені повторно – караються позбавленням волі (від 2 до 6 років) з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю (до 3 років).

Що ж стосується Кодексу України про адміністративні правопорушення, то відповідно до ст. 164-12 за порушення бюджетного законодавства передбачає накладення штрафу на посадових осіб.

З аналізу положень діючого законодавства випливає, що фактично відсутні норми про відповідальність за недотримання учасниками бюджетного процесу порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін до бюджету, не передбачені відповідні склади порушень бюджетного законодавства, або неможливість притягнення певних суб'єктів до відповідальності. Прикладом цього є питання відповідальності Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Державної статистичної служби України щодо достові-

рності та обґрунтованості даних, які ними подаються до Міністерства фінансів України та інших органів державної влади на стадіях складання та розгляду Бюджетної декларації та складання проекту Державного бюджету України, та лягають в основу Державного бюджету на наступний бюджетний період.

Загально визнано, що не може бути суб'єктом правопорушення, в тому числі і порушення бюджетного законодавства, Верховна Рада України. На протязі років незалежності нашої держави, лише декілька разів закон про Державний бюджет України приймався вчасно, тобто постійно при прийнятті такого закону на відповідний рік відбувалося пряме порушення п. 6 статті 157 Закону України про Регламент Верховної Ради України, де закріплено, що закон про Державний бюджет України приймається Верховною Радою України до 1 грудня, що передуює плановому. Хоча ст. 116 Бюджетного кодексу України і передбачено, що порушенням бюджетного законодавства визначається недотримання учасником бюджетного процесу встановленого порядку складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звіту про виконання бюджету, однак в національному законодавстві норми, що встановлюють відповідальність за порушення строків або процедури розгляду зазначеного проекту, є відсутніми.

Отже, хоча склад правопорушення і визначено, настання юридичних наслідків у разі вчинення такого правопорушення не передбачено.

Слід зазначити, що несвоєчасне прийняття закону про Державний бюджет України порушує наступне виконання бюджету, при чому не стільки державного, скільки місцевих бюджетів, які затверджуються після державного.

Також цікавим є питання відповідальності Кабінету Міністрів України відносно звіту про виконання закону про Державний бюджет України. Законодавством встановлено зміст та терміни подання такої звітності, але нічого не зазначено щодо порушень цих термінів.

Прогалиною в національному законодавстві є також і те, що законодавець не передбачає правових наслідків у разі відхилення звіту про виконання Державного бюджету. Бюджетним кодексом України передбачено, що в разі відхилення звіту про виконання бюджету, він повертається на доопрацювання, тобто для усунення недостовірних даних та повторного представлення у строк.

Не закріплюються юридичні наслідки і стосовно неналежного виконання Державного бюджету України Кабінетом Міністрів України. У жодному нормативно-правовому акті не міститься положення щодо відповідальності Уряду на той випадок, якщо він не відзвітувався за належне виконання Державного бюджету, що може розцінюватись як неналежне виконання своїх повноважень, або небажання їх виконувати з певних причин (політична, економічна чи особиста зацікавленість).

Беручи до уваги важливість Державного бюджету для функціонування держави, вбачається, що це можна вважати підставою для прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри всьому уряду, або відповідальність повинні нести відповідні посадові особи, серед яких

центральне місце посідають Прем'єр-міністр України та Міністр фінансів України.

Список використаної літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р (Редакція від 02.04.2020 № 540-IX). URL: www.rada.gov.ua
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (Редакція від 02.04.2020 № 540-IX). URL: www.rada.gov.ua
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. (Редакція від 06.02.2020 № 467-IX). URL: www.rada.gov.ua
4. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. (Редакція від 04.02.2020 № 207-IX, 469-IX). URL: www.rada.gov.ua

Ключові слова: бюджетний процес, учасники бюджетного процесу, порушення бюджетного законодавства, відповідальність учасників бюджетного процесу, склади порушень бюджетного законодавства.

Ключевые слова: бюджетный процесс, участники бюджетного процесса, нарушения бюджетного законодательства, ответственность участников бюджетного процесса, составы нарушений бюджетного законодательства.

Key words: the budget process, participants of the budget process, violations of budget legislation, responsibility of participants of the budget process, compositions of violations of budget legislation.

САНДУЛ ЯНА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук*

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОМІЧНИКА СУДДІ

Реформування судової системи України розпочате ще в 2015 році, відобразилось у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки затвердженої указом Президента України від 20 травня 2015 року [1]. Ним було передбачено оновлення законодавства, спрямованого на відновлення довіри до судової влади та суміжних правових інститутів. Питання оновлення судової системи стосувалося не тільки суддів, а і помічників суддів як важливої ланки судової системи покликаної, перш за все, забезпечувати ефективну діяльність судді, що означає якість судочинства України в цілому.

Незважаючи на те, що введення посади помічника судді в українських судах було одним із кроків, зроблених в рамках судової реформи, яка розпочалась відразу після отримання Україною незалежності, правовий статус помічника судді суттєво змінився, деталізувався та актуалізувався саме в останні роки.